

En wanneer dan christelijke gedachten in zulk een vorm worden gepubliceerd, en, kort na elkaar, meer dan een verzameling verschijnt van zoodanige rijmen, is het gevaar niet denkbeeldig, dat de werkelijk christelijke kunst, die echte verzen tracht te brengen, daaronder leden zal. Want gemakkelijk ontstaat dan het idee, dat allerlei rijmelaarij over stichtelijke stof in onzen christelijken kring wordt aanvaard als stichtelijke poëzie en dus christelijke verskunst een inferieur soort van dichten is, goed, omdat ze stichtelijk is.

Tegen dat valsche begrip, dat langen tijd heeft geheerscht, zijn onze oudere christelijke essayisten en dichters krachtig opgekomen, in woord en voorbeeld (ik denk aan Seerp Anema, Laurens en Jacq. v. d. Waals, Geertien Gossart, Willem de Merode e.d.). En wanneer dan door bundels als die, welke thans in het geding zijn, opnieuw aan die verkeerde voorstelling voet gegeven wordt, is het m.i. noodig, op dat dreigend gevaar te wijzen. Het is waar, wat elders werd beweerd, dat onze christelijke kunst een zware kamp te voeren heeft tegen gebrek aan erkenning, niet slechts van buiten-af, maar ook wel in eigen kring — des te meer reden is er dan, om te waken tegen zeker goed bedoelde, maar in hun verschijnen toch foutieve uitgaven van christelijke gedachten-op-rijm.

Enkele aanhalingen uit de verschillende bundels mogen argumenteeren, wat ik zeg. Ik vernield daarbij niet welken bundel ik citeer, omdat — ik herhaal het — 't mij niet te doen is om „aftakeling” en gemakkelijken buit.

Een strophe als deze:

Maar 't aller onbegrijp'lijkst
Het wonderbaarste is:
Mijn engel is de Uw
Uw God de mijn', gewis.

moet door geforceerde weglating van lettergrepen en een achteromhinkend rijmwoord in den maat gehouden worden (een maat, die niet eens zuiver is) en is daarom rhetoriek van de slechtste soort.

Niet minder wankel van vorm zijn regels als deze (bij gelegenheid van haar verjaardag aan een moeder gewijd):

Gaan de stormen van dit leven
Over Uw onschuldig hoofd,
't Moedig hart zal U niet beven,
Daar ge in Uw Heer gelooft!

Geve God, dat lang nog beiden,
Gij en Vader, Uw hulp en kracht,
Ous moogt leeren, ons moogt leiden
Tot Hem, die U samen bracht.

Men lette er eens op, hoezeer hier alles om het rijm draait, zin, rythme, inhoud, gedachte verwrongen worden, om toch maar rijm te krijgen. Maar waarom dan toch zulke goede en sympathieke gedachten niet in eenvoudig proza geschreven in plaats van in aan alle techniek gespoende rijmaanceringing?

Een ander voorbeeld. In een der bundels vinden we deze twee strophes:

De vossen hebben immer
Een hol, de vogels 't nest!
Maar Hij, de Christus, nimmer
Een plaats der rust, ten best!

O Koning, veel verdragen —
Dat kunnen wij nog niet,
Houd maar ons oog geslagen
Op wat Gij deelt en liet!

Ook hier weer: rijm de hoofdzaak, maar dan ten koste van de gedachte en ten koste van de taal. En niet anders is het met regels als:

Of wie zal zeggen, waarheen gaat
De ziel, die voor de doods-poort staat.
Wie weet, waarheen dat doods-dal leidt
Dat al te graag zijn prooi verbeidt.

of:

opdat zich in dat bloeien
ons hart naar boven heft

of:

maar vreezen laat mij dan toch niet
omdat mijn oog op Jezus ziet...

En de stop-syllabe wordt te veel gebruikt, dan dat nog eenige waarde kon liggen in een viertal regels als deze:

O Vader, maak stille
Maak stille mijn ziele
Opdat, naar Uw wille
'k Beruste en kniele.

Het kost niet de minste moeite aan deze citaten zooveel als de lezer belijft toe te voegen. Op elke bladzijde schier vindt men mishikte zinnen, vormen taalonzuiverheden, rijm dwang e.d., afteemaal voor de hand liggende bewijzen, dat het den makers 'dezer „verzen” aan technische kennis van versvorm en van taal ontbreekt, dat deze stichtelijke rijmen gemaakt zijn, in elkaar gezet en niet, wat voor poëzie eisch is, zijn ontstaan.

Precies hetzelfde geldt voor de niet stichtelijke

rijmsels, natuurlijk, want ze zijn op gelijk raam gebouwd. En dan zijn deze nog minder te aanvaarden dan de eerste, want hier missen we de sympathie voor de goede bedoeling, die ten aanzien daarvan nog tot zekere welwillendheid stemt. Bovendien vermeederen ze nog het gevaar, dat ik noemde, want te eer zal men door hun aanwezigheid in en samenvoeging tot een bundel gaan meenen, dat hier de christelijke dichtkunst met de proeven van haar kunnen voor het voetlicht treedt.

Een woord van waarschuwing is op grond van dit alles noodig, naar ik meen, en dat vooral wegens de snelle opvolging van zoodanige bundels. Zoo moeten we niet voortgaan, zal niet de opbloeiende christelijke kunst smadelijk versterven. We moeten voortuit en niet tot het ouderwetsche, dat sinds lang (en terecht) heeft afgedaan, terug. De tijd van stichtelijke rijmen en mougeldichten is voorbij; we hebben behoefte aan christelijke kunst, aan verzen, die de christelijke gedachten dragen in een technisch zuiveren vorm en uitspreken in behoorlijk Nederlandsch.

Met uitgaven als deze, hoe goed misschien ook bedoeld, winnen we niet, maar verliezen we. Want ze brengen de stichtelijke poëzie weer in de sfeer van gemakkelijke rijmvaardigheid op een cliché-thema. En het was juist de winst der latere jaren, dat we die sfeer te boven gekomen waren!

Bovendien, van een dezer bundels geldt althans het oordeel, dat hij een verzameling van probeersels is. En waarlijk, onze christelijke kunstenaars hebben betere erkenning verdiend, dan naar zoodanige, soms onbeholpen, probeersels gemeten te worden, zooals haast zeker het geval zal zijn ten gevolge van den „schijn” waarmee wordt getaleerd. Een heel voorzichtig kweken zal hier beter zijn dan dit geheel ontijdig willen oogsten.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Thomas à Kempis, De Navoeling van Christus, vertaald en ingeleid door Dr B. Wielenga. (Deft, Boekhandel en Drukkerij W. D. Meinema, 1926).

Wanneer we het woord „wereldberoemd” met betrekking tot een of andere zaak gebruikt vinden, maakt dat doorgaans min of meer den indruk van een cliché, een woord, dat een algemeene betekenis heeft gekregen, zonder dat men die zich eigenlijk realiseert. In zijn werkelijke kracht echter geldt het van het boek, waarover we in dit artikel handelen „De Imitatione Christi” van Thomas à Kempis. Dr Wielenga noemt het „na den Bijbel het meest gelezen boek ter wereld” en kan zich daarbij beroepen op meer dan 10.000 uitgaven en vertalingen, die in den loop der eeuwen van deze Imitatio verschenen zijn. Zoowel onder Roomschen als onder Protestanten van alle geslachten is het gelezen en vereerd en in alle beschaaft landen is het bekend geworden. Van zulk een boek mag daarom met recht worden gezegd, dat het wereldberoemd is.

Dien roem dankt de „Imitatio” allereerst aan de betekenis, die het had voor de zoekende ziel van alle tijden. Maar daarnaast toch ook aan de plaats, die het inneemt in de historie, aan de zeer bijzondere positie, waarin het staat als verschijnsel van den tijd in welken het verscheen.

Men weet, dat het conflict tusschen den Franschen koning Philips IV den Schoonen en Paus Bonifacius VIII, dat in het begin der 14e eeuw uitbrak, leidde tot de z.g. „Babylonische ballingschap van het Pausdom”, dat is tot de afhankelijkheid van den op Fransche gebied (te Avignon) gezetelden Paus. Het Pausdom was weinig meer dan een werktuig van de Fransche politiek en bij deze positie raakte het pauselijk hof door kuiperij en verwereldlijking steeds meer in verval. Terugkeer naar Rome leek het eenige middel tot verheffing en Paus Gregorius XI bracht haar tot stand. Maar in plaats van een beteren ontstond daardoor een nog veel ernstiger toestand: de franschgezinde kardinalen weigerden den te Rome gezetelden Paus te erkennen en kozen een nieuwen Paus, die zich weer te Avignon vestigde. Zoo waren er twee pausen, die elkaar tegenwerkten, zelfs vervloekten. Men noemt dezen toestand het pauselijk schisma (1378—1429).

Begrijpelijkerwijze gaf dit groote verwarring en werkten de jammerlijke verhoudingen door, niet slechts tot de kringen der geestelijkheid, maar verder, ook tot het volk. Het volslagen gemis aan tucht leidde onder de eersten tot verwereldlijking, overdaad en machtsmisbruik, terwijl het volk steeds meer van de kerk en hare diennaren vervreemde en in gedrag en handeling met de kerk niet meer rekende.

Van vele zijden trachtte men verbetering aan te brengen. Daar waren allereerst de mannen van de Universiteit te Parijs (d'Ailly, Gerson, Nic. van Clemanges) die naar reformatie streefden „in hoofd en leden”. Ze brachten belangrijk werk tot stand (de reformatische conciliën, die aan het schisma een einde maakten), maar tastten het kwaad niet aan in zijn wortel: den verkeerden geest en bereikten dus het groote doel, algeheele verbetering van den toestand, niet.

Daar waren voorts reformatische monniksorden (Camaldulensers, Cisterciënsers, Canyacensers), maar ook zij konden het diep doorgedrongen bederf van de geestelijkheid niet wegnemen, al hadden ze stellig hun betekenis.

Daar waren eindelijk bewegingen onder het volk, seclarische stroomingen min of meer (Flagellanten, Lollarden), maar ze hadden veelal niet meer dan plaatselijken en tijdelijken invloed.

Er was behoefte, ernstig streven ook, naar verbetering, maar men zocht die in het uiterlijke, in het feitelijke en bleef daardoor in zijn resultaten zeer beperkt: den eigenlijken oorzaak: verval van het geestelijk leven peilde men niet en daardoor bleef het kwaad voortwoekeren.

De eersten, die den werkelijk-reformatischen weg zagen, waren de mystici, Meester Eccart, Suzo, Tauler, Ruusbroec e.d. Zij legden den nadruk op het persoonlijke, op de persoonlijke gemeenschap van de ziel met God en de innerlijke aanschouwing en bespiegeling (contemplatio). Hun spoor volgden, traden p.l.m. 1380 de „Broeders des Gemeenen levens” op, geestelijken en leken, die zonder geloftenband samen woonden en samen arbeidden in hun fraterhuizen. Ze legden zich toe op het onderzoeken van Gods Woord, het onderwijzen der jeugd, het prediken in de landstul voor het eenvoudige volk. Grooten invloed hebben zij geoefend naar alle zijden en meer dan eenige andere beweging heeft de mystiek in haar beste vertegenwoordiging het werk der groote Reformatoren voorbereid.

Tot deze mystici, tot de broeders des gemeenen levens nu heeft ook behoord de Windesheimer monnik Thomas à Kempis, die in het midden der 15e eeuw in zijn kracht was (hij stierf in 1471). En in zijn boek „De Imitatione Christi”, dat wel „het meesterwerk der mystiek-devote literatuur” genoemd is, gaf hij uiting en vorm aan de diepste gedachten der mystiek. En, omdat daarin gevonden werd de bevrediging van veler behoefte, was het, dat dit in zichzelf zoo eenvoudige boekje zoo grooten invloed geoefend heeft op den eigen tijd van den Schrijver. Zonder twijfel is Thomas à Kempis een der voorloopers geweest van de Hervorming, in dien zin dan, dat hij in de harten der menschen mede gestrooid heeft het zaad, dat straks, in zijn ontkieming, vooren zou tot de Reformatie der kerk. Van de Hervorming in historischen zin moge hij geen wegbereider zijn, zooals Dr Wielenga terecht aantoon, het werk der Reformatoren wortelt toch mede in den bodem, die hij heeft toebereid.

Dat is de plaats, die Thomas à Kempis' werk inneemt in de historie.

En voor alle latere geslachten heeft het zijn waarde behouden, omdat, naar Dr Wielenga het zegt, „Thomas den lezer meeneemt naar het heilige der heiligen, waar de ziel vernacht in het goede”, omdat het zuiver en echt is in de beoefening van de gemeenschap met den levenden God, omdat het loutert, verdiept, verrijkt.

Van deze „Imitatio” nu gaf Dr B. Wielenga een nieuwe bewerking, een „proeve” van vertaling naar de methode der Statenvertalers, met duidelijke aanwijzing van de aanvullingen op den grondtekst en handhaving van het aesthetisch, rhythmisch taalschoon, met korte verklaringen voorts aan den voet der bladzijden.

Aan dit met piëteit verrichte werk doet Dr Wielenga een inleiding voorafgaan, waarin hij handelt over de waardij van Thomas' boekje in 't algemeen. Daarbij verzuimt hij niet op de fouten van Thomas' beschouwing te wijzen: dat de rechtvaardigmaking te veel op den achtergrond treedt en het werk der heiligmaking belangrijker wordt gezien, te weinig als in Christus' genoegdoening verzekerd; dat hij te veel zich verdiept in het ethisch volgen van Jezus en de taak der navolging daardoor al te zeer los stelt van Christus' borgtochtelijk offerwerk; dat hij op het zondebegrip niet voldoende den nadruk legt en daardoor eenzijdig komt te staan tegenover de verlossingsleer, die door het zondebegrip wordt beheerscht. Dit alles heeft voor den lezer zijn gevaren: niet denkbeeldig is het gevaar van werkeilgheid enerzijds, het gevaar der kleineering van vrijmoedigheid aan den anderen kant, terwijl ook de „Imitatio” aan „de gezonde beschouwing van het Christendom ten opzichte van de natuurlijke goederen en plichten des levens in den weg kan staan”. En deze gevaren zijn niet te onderschatten met name voor onzen tijd, aan welks onbeslisheid en weekmystiek christendom de geest der Imitatio in het gevele komt.

Maar daartegenover staan de groote deugden van het boekje: het werkelijk superieure van zijn toon, de echte vroomheid van zijn gedachten, de diepe zin van zijn woorden. En dan vooral het werkelijk godsdienstige van zijn beschouwing der navolging, van betekenis vooral voor dezen tijd, die „het vraagstuk van de navolging meer als een cultureel dan als een godsdienstig probleem” behandelt.

Zoo ingeleid, geeft Dr Wielenga dan zijn nieuwe vertaling, die overzichtelijk is door aanduiding in kopletters van het behandelde onderwerp, en instructief door de vele verklarende toevoegingen en nadere begripsomschrijvingen. En de vertaling zelf is, zooals we van Dr Wielenga kunnen verwachten,

goed en vaak e-

Wie dit boek titel on- zegt: leven”.

Var 35 p
154 p
en d
In
volki
Afrika
Van
achtig
1,4 p
Van
47 p
van d
(47 p
De
over d
naar
Duits
testan

Los
sche te
hoogw
loof in
den Je
wijd. F
was ee
de gro
't W
in dit
eerste
tig tem
men z
loof in

Zelf
onder
met at
de arb
vincie
nistisc
ner ha
werken
beider
„Roode
aan de
arbeid
richtin
het ma
de arb
de Okt
ren be
inde. O
40.000
vlak n
had lat
ten ver
daar hi
gaat, d
schouw
afgeleg
dustrie
Hem k
genhou

In zijn
(Am.)

In es
trachter
uit de t
Semina
schen d
de Pres
len hou
zoek, d
ten gro
Bewe
met het
staan h
richting
wat we
den, da
ons te
houdt.

Uit hi
In M
Board o
getica
tweede
lingen a
benoemi
timore.
De As
maar sp
ming va
men op
derwijs
tenscha
Board o
't verled
tintig
ontvinge
enthusia